

Vladimir Skrbinšek

Ljubiša Jovanović v Sloveniji

Ob 10. obletnici smrti Lj. Jovanovića na spominskem zboru osmih Svečanosti Lj. Jovanovića, 24. 10. 1981 v Šabcu.

Ko danes obujamo spomin na dragega Ljubišo bi rad naglasil, da je slovenskim gledališkim igralcem njegove generacije bilo v največje zadoščenje in globoko zadovoljstvo, da smo mu leta 1941, ko je bil v življenjski stiski in tudi nevarnosti, priskočili na pomoč.

Ljubišo je italijanska fašistična okupacija in ustaška NDH zajela v Splitu. Kot dolgoletni član Hrvatskog narodnog kazališta je bil hrvaški javnosti splošno znan ne samo kot odličen mlad igralec, marveč tudi, kar je bilo takrat za fašistično in krvavo šovinistično ustaško oblast usodnejše, kot levičar. V tej težki situaciji je poiskal stik z Ljubljano in sicer z našim Bojanom Stupico, ki je takoj alarmiral naše Združenje gledaliških igralcev, katero je brez oklevanja dalo sledečo izjavo:

»Združenje gledaliških igralcev v Ljubljani izjavlja, da sta g. Ljubiša Jovanović in njegova žena člana naše organizacije. Podpisana organizacija izjavlja, da bo nudila imenovanim, ki prebivata zdaj v Splitu, za preživljanje potreben zalužek, kar potrjuje priloženo potrdilo direktorja 'Veselega teatra', tako da ne bosta v breme Mestni občini v Ljubljani, niti kaki njeni ali drugi socialni ustanovi.«

Tako je Ljubiša dobil vstopno vizo za Ljubljansko pokrajino, ki je bila sicer pod italijansko okupacijo, vendar brez ustašev in je bil bolj skrit in varen, saj smo ga v glavnem poznali le mi igralci.

Ljubiša je takoj prišel v Ljubljano in to v ugodnem trenutku. Pred njim je namreč prišel v Ljubljano ansambel mariborskega Narodnega gledališča, ki se je rešil pred okupacijo nacistov. Vodstvu ljubljanskega Narodnega gledališča in upravniku mariborskega dr. Brenčiču pri vsem skupnem naporu ni uspelo od pokrajinskega komisarja izposlovati denarja za angažma tega ansambla, ki ga je želelo vključiti v sestav ljubljanske Drame. Da mu omogoči vsaj zasilno eksistenco je Združenje gledaliških igralcev, ki je lahko po svojem pravilniku ustanavljalo poklicne gledališke skupine, na predlog domiselnega slovenskega humorista in satirika Boža Podkrajška ustanovilo »Veseli teater«.

»Repertoar tega veselega teatra je bil vseskozi napreden in tako prirejen, da je občinstvo čutilo in razumelo protifašistično ost. Vsakdo ga je razumel kot norčevanje iz okupatorjev. Dvorana je odmevala od aplavzov«,

je zapisal Ivan Jerman, glavni zaupnik Osvobodilne fronte ljubljanskih gledališč v svoji knjigi »Slovenski dramski igralci med drugo svetovno vojno«. Od prihodka tega gledališča smo živeli mariborski igralci na begu, ki smo predvsem bil njegovi člani in izvajalci programa.

Ob Ljubiševem prihodu v Ljubljano smo ga takoj vključili v to Veselo gledališče. Vsi sodelujoči smo bili člani Osvobodilne fronte. Bil je to predpogoj za čim trdnejšo kamuflacijo idejne usmerjenosti repertoarja. Ljubiša je tako prišel med svoje ljudi.

Kljub svojim izjemnim uspehom v predvojnem desetletju v zagrebškem Narodnem kazalištu in beograjskem Narodnem pozorištu z velikimi kreacijami likov iz Shakespeara, Dostojevskega, Tolstoja in iz domačih dramskih del Kosora, Vojnoviča, Cankarja, Begovića, Držića, Cesarca, je vse svoje ustvarjalno igraltvo vnesel v estradno umetnost tega politično satiričnega kabareta. Vedel je, da ima v trenutku vseljidskega odpora proti okupatorju ta umetnost polno in edinstveno težo, saj spodbuja in aktivira množice gledalcev za borbenost v Osvobodilni fronti.

Tu sva se z Ljubišo srečala pri skupnem delu, ker sem režiral štirinajst-dnevne programe tega gledališča, vse dokler po desetih mesecih fašisti le niso za njegovim veseljaškim naličjem odkrili njegove resnične naravnosti in ga ukinili.

Tako je Ljubiša v težkem času spoznal Slovenijo, njeno mučno resničnost, se uvrstil med njene borce in našel v njej vsaj tolikšno eksistenčno varnost, kakršna je bila takrat sploh mogoča.

Prepričan sem, da se mu je za življenja ta čas, kdaj pa kdaj, svetlò utrnil v zavest, saj je že v začetku skupnega upora doživel sicer intimno, drobno, a vendarle nezanemarljivo resnico našega tovarištva in bratstva in enotnosti.

Vse drugačno, vedro, sproščeno, v optimizem novega življenja in ponovnega polnega umetniškega snovanja usmerjeno je bilo Ljubišino srečanje s Slovenijo, z Ljubljano, po osvoboditvi, ko je gostoval z ansablom beograjskega Narodnega pozorišta s predstavami Gospode Glembajevih, Gorskega venca, Premiere v New Yorku in solistično kot župnik v predstavi Hlapcev ljubljanske Drame.

Povedati moram, da je ljubljansko občinstvo srbske goste zasulo z aplavzi že takoj ob prvem dvigu zavese in tako izrazilo svojo veliko in resnično željo po čim pogostejših in čim tesnejših stikih z gledališko kulturo bratskega naroda. In da jo je ta očarala, so povedala glasna priznanja po predstavah.

Odmevi v tisku na Ljubišine kreacije v teh predstavah pa odslikavajo vso veličino, resničnost in poštenost njegovega igraltva. Citiram: »Gospoda Glembajevi«:

»... v drugem dejanju je prišlo do mogočnega problemskega in psihološkega viška, ki se bo gledalcu težko izgubil iz spomina. To je bilo v resnici doživetje, ki ga je ... poduhovil in z barvito natrganostjo svojega glasu, s sugestivnostjo misli, s potapljačo se hrupnostjo in razrvanim, afektnim, živčno razboljenim ter čustveno in telesno omahujočim krotovičenjem zaigral Ljubiša Jovanović v vlogi Ignacija Glembaja«.

»Gorski venec«:

»... Docela svojsko fakturo — polno satirično humoristične realitike — je dal svoji pripovedi o Benetkah Ljubiša Jovanović v vlogi vojvode Draška«.

»Premiera v New Yorku«:

»... Višek uprizoritve pa je bil gotovo v igralskem delu predstave, posebej še v kreaciji Ljubiše Jovanovića, ki je svojo veliko umetnost razkril že pred časom kot gost ljubljanske Drame v vlogi župnika iz Cankarjevih Hlapcev. Z močnimi karakternimi potezami in s podrobno psihološko studioznostjo je Jovanović veličastno izpel tragiko igralca Elgeena. Njegova igra je poleg jasne značajne linije vsebovala stotero tistih drobnih, na videz komaj opaznih lastnosti, ki fascinirajo in navdušijo gledalca.«

Prav posebno vsebinsko težo pa je odmeril tisk v oceni kreacije in v dostavku Ljubišinemu solističnemu gostovanju v Hlapcih. Citiram:

»Ljubiša Jovanović je ustvaril župnika v notranje poglobljeni, mirni, v kretnjah in gibanju zadržani igri. Nikjer ni bilo čutiti težnje po karikiranju in prav zato je bil Jovanovićev župnik toliko mogočnejši in cankarjansko pravilnejši.

Uspelo gostovanje Lj. Jovanovića... v ljubljanski Drami dokazuje, da je Cankarjeva gledališka umetnost zatrdno pognala svoje korenine tudi na srbskem odru.«

Tako se je Ljubiša Jovanović z vso prepričljivostjo in tehtnostjo zapisal v anale slovenskega gledališča kot velik igralec in sugestiven povezovalc dveh bratskih gledaliških kultur.

Ti dve tako različni srečanja Ljubiše s Slovenijo, med vojno in po osvoboditvi, nam kažeta enovito podobo človeka in umetnika, resnično osebnost duhovne in družbene vrednosti.

Počaščen sem, da sem nosilec nagrade Svečanosti Ljubiše Jovanovića, velikega srbskega in jugoslovanskega igralca, ki je prve korake k svoji umetnosti usmeril prav tu v svojem Šabcu.

Ljubiša Jovanović en Slovénie

A Šabac, il y eut huit solennités en hommage du grand acteur serbe Ljubiša Jovanović (1908—1971) et le lauréat de ces solennités, acteur et metteur en scène slovène, Vladimir Skrbinšek, y prit aussi la parole pour présenter le séjour de Jovanović à Ljubljana pendant l'occupation allemande où les collègues slovènes le reçurent parmi eux lui offrant la possibilité de travailler dans le cabaret satirique »le Théâtre joyeux« (Veseli teater) lui assurant de cette façon une existence aussi sûre qu'il l'était possible à cette époque-là. La deuxième apparition sur la scène de Ljubljana de cet acteur principal du théâtre serbe eut lieu dans des circonstances tout à fait différentes: c'était à l'occasion d'une tournée du Théâtre national serbe de Belgrade peu de temps après la libération où Jovanović interprétait des rôles dans les pièces Lauriers de la montagne (Gorski venec), dans les Glembajevi et dans »La première à New York«. Il se présenta aussi dans une tournée personnelle à Ljubljana dans une représentation des Valets (Hlapci) de Cankar.